

dr Beata Kosowska-Gąstoł
Instytut Nauk Politycznych
i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Załącznik 2

Autoreferat przedstawiający dorobek i osiągnięcia naukowe

1. Imię i nazwisko

Beata Kosowska-Gąstoł

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

Jestem absolwentką wyższych studiów magisterskich na kierunku politologia i nauki społeczne w zakresie dziennikarstwa (1992-1997) w Instytucie Nauk Politycznych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Dyplom ukończenia studiów uzyskałam na podstawie przedłożonej pracy magisterskiej pod tytułem: *Polityczno-ustrojowa pozycja kanclerza Republiki Federalnej Niemiec w dobie rządów Helmuta Kohla* – 18 czerwca 1997 roku z wynikiem bardzo dobrym i z wyróżnieniem. Jednocześnie ze studiami magisterskimi ukończyłam Studium Pedagogiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie otrzymując 24 września 1997 roku dyplom poświadczający kwalifikacje pedagogiczne do pracy nauczycielskiej z wynikiem bardzo dobrym. W latach 1997-2001 kontynuowałam naukę na studiach doktoranckich, których zwieńczeniem było uzyskanie stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej pod tytułem: *Europejska Unia Demokratyczna – organizacja i doktryna* napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Andrzeja Zięby. Wspomniany stopień nadany został uchwałą Rady Naukowej Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie z dnia 28 września 2001 roku.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Po obronie doktoratu – 1 października 2001 roku zostałam zatrudniona na stanowisku asystenta w Katedrze Konstytucjonalizmu i Ustrojów Państwowych Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie pracuję do dziś. Od dnia 1 marca 2005 roku jestem zatrudniona na stanowisko adiunkta w wyżej wspomnianym Instytucie. Równocześnie od 1 października 2004 roku podjęłam dodatkową pracę w Instytucie Politologii i Polityki Regionalnej Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Przemyśle (przemianowanej w 2006 roku na Państwową Wyższą Szkołę Wschodnioeuropejską), gdzie pracowałam do 30 września 2008 roku, najpierw na stanowisku wykładowcy, a od 1 września 2006 roku – starszego wykładowcy. Obecnie Uniwersytet Jagielloński jest moim jedynym miejscem pracy.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

a) tytuł osiągnięcia naukowego, rok wydania, nazwa wydawnictwa

Jako osiągnięcie naukowe przedstawiam monografię zatytułowaną: *Europejskie partie polityczne jako organizacje wielopoziomowe. Rozwój, struktury, funkcje*, której jestem jedynym autorem. Książka została wydana w Krakowie w 2014 roku nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego.

b) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Celem monografii uczyniono zbadanie ewolucji europartii, przedstawienie aktualnego stanu ich struktur organizacyjnych oraz wypełnianych funkcji. Europartie traktowano jako organizacje wielopoziomowe, a prowadzone badania zmierzały do ukazania relacji pomiędzy europejskim i krajowym poziomem struktur oraz udziału każdego z nich w wypełnianiu funkcji europartii (wielopoziomowość w ujęciu wertykalnym). Warto w tym miejscu uczynić zastrzeżenie, że przedmiotem badań były pozaparlamentarne struktury partii, a nie grupy polityczne w Parlamencie Europejskim. Analizowano te formacje, które na podstawie *Rozporządzenia (WE) nr 2004/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 listopada 2003 r.*

w sprawie przepisów regulujących partie polityczne na poziomie europejskim oraz zasad dotyczących ich finansowania uzyskały status prawny „partii politycznej na poziomie europejskim” oraz były finansowane z budżetu UE w 2013 roku. Zbiór ten obejmuje trzynaście organizacji, co jest warte podkreślenia z uwagi na fakt, że prowadzone dotychczas badania skupiały się na ogół na kilku największych ugrupowaniach.

Badanie europartii, zwłaszcza w kontekście wielopoziomowości ich struktur, jest dużym wyzwaniem metodologicznym. Europartie mogą być traktowane zarówno jako aktorzy stosunków międzynarodowych (organizacje transnarodowe), jak również komponenty europejskiego systemu instytucjonalnego na wzór partii krajowych funkcjonujących w systemach politycznych poszczególnych państw. Dla prowadzonych tu badań, zwłaszcza tych poświęconych strukturom organizacyjnym europartii, kluczowy jest wgląd w ich wnętrze, dlatego w pracy przydatna okazała się perspektywa stosowana przez naukę o polityce, a w szczególności o partiach politycznych (podejścia teoretyczne w badaniach nad partiami), aczkolwiek odwoływano się również do neoinstytucjonalizmu, federalizmu oraz zarządzania wielopoziomowego (MLG – *multi-level governance*).

W pracy zaproponowano nowy sposób postrzegania europartii jako organizacji wielopoziomowych. Podejście takie stosowane jest do badania partii w państwach federalnych, a w ostatnich kilkunastu latach także w państwach podlegających regionalizacji czy dewolucji. Ze względu na odmienną otoczenia instytucjonalnego, w jakim działają europartie, zastosowanie go wymagało pewnych modyfikacji, a zwłaszcza dokonania odrębnej operacjonalizacji stosowanych w badaniach wskaźników, co można uznać za autorski wkład w rozwój badań nad wielopoziomowością struktur partyjnych.

W literaturze przedmiotu sceptycznie oceniającej istniejące europejskie organizacje partii, czy w ogóle możliwość powstania prawdziwie europejskich partii pojawia się przypuszczenie, że będą one tworzone przez obywateli UE albo ewentualnie przez ugrupowania krajowe, przy czym będzie to oznaczało osłabienie tych ostatnich, których funkcje zostaną częściowo przejęte przez struktury europejskie. Tutaj proponuje się postrzeganie europartii jako organizacji wielopoziomowych, a partii krajowych jako ich elementów składowych. Ich rozwój i umacnianie nie muszą wiązać się z osłabieniem tych ostatnich. Wręcz przeciwnie, w wielopoziomowym systemie politycznym UE, gdzie proces podejmowania decyzji jest rozproszony, największe możliwości oddziaływania mają organizacje posiadające swoje struktury na wszystkich

poziomach. Nie oznacza to, że między krajowymi i europejskimi strukturami partii nie występują napięcia, konflikty czy rywalizacja w niektórych obszarach. Niemniej jednak są one charakterystyczne także dla partii działających w wielopoziomowych systemach politycznych o charakterze państw.

Warto również zwrócić uwagę, że przygotowana monografia jest pierwszą w Polsce książką w całości poświęconą europartiom. Postawiono w niej cztery hipotezy. Zgodnie z pierwszą, europejskie partie polityczne można uznać za partie *sensu stricto* na kształt partii funkcjonujących w systemach politycznych o charakterze państw. Według drugiej – geneza i rozwój europartii są wynikiem odgórnych działań związanych z przyjmowaniem odpowiednich przepisów prawnych na szczeblu UE nie zaś oddolnych ruchów społecznych, które warunkowały powstanie i rozwój europartii w poszczególnych państwach Europy Zachodniej. Trzecia hipoteza dotyczy stopnia integracji wertykalnej europartii i ugrupowań krajowych będących ich członkami oraz wpływu wywieranego przez te ostatnie na struktury europejskie. Zakłada ona, że integracja wertykalna i wpływ będą różne w poszczególnych partiach. Zgodnie z czwartą hipotezą – ogniwem dominującym w wielopoziomowych europartiach są struktury na szczeblu krajowym. Weryfikacja powyższych hipotez wymagała w pierwszej kolejności zgromadzenia, uporządkowania i odpowiedniego przedstawienia informacji oraz danych poświęconych europartiom – ich rozwojowi, instytucjonalizacji prawnej, strukturze organizacyjnej i wykonywanym funkcjom. Z tego powodu, oprócz osiągniętych wyników badań, o czym niżej, warto również zwrócić uwagę na warstwę deskryptywną, która może być pomocna w dalszych badaniach nad europartiami jak również przydatna dla wszystkich poszukujących informacji na ten temat, na przykład przedstawicieli organów władzy publicznej, działaczy partyjnych czy innych zainteresowanych tematem.

Rozprawa podzielona została na dwie części, z których każda składa się z trzech rozdziałów. W pierwszej przedstawiono rozwój europartii oraz przeprowadzono dyskusję czy istniejące organizacje funkcjonujące na płaszczyźnie europejskiej można uznać za partie polityczne. Drugą część w całości poświęcono zagadnieniom związanym ze strukturami organizacyjnymi oraz funkcjami europartii. Poszczególne rozdziały są za sobą powiązane, niemniej jednak każdy stanowi również odrębną całość posiadającą określony cel i zakończoną podsumowaniem, w którym przedstawiono główne spostrzeżenia wynikające z przeprowadzonych rozważań. Wyłania się z nich obraz europartii postrzeganych przez pryzmat

relacji pomiędzy składającymi się na nie strukturami szczebla krajowego oraz europejskiego (wielopoziomowość w ujęciu wertykalnym). Każdy z rozdziałów ma swój udział w kreowaniu tego obrazu.

Aby udzielić odpowiedzi na pytanie czy europejskie organizacje partii (europartie) można uznać za partie polityczne, co było jednym z celów pracy, w rozdziale pierwszym zaprezentowano znaczenia nadawane pojęciu partia oraz podstawowe orientacje w badaniach nad partiami, w drugim przedstawiono genezę i ewolucję europartii, aby w trzecim rozważyć czy uzasadnione jest stosowanie określenia partia w odniesieniu do tych podmiotów. Zwrócono uwagę, że ani literatura politologiczna ani nauki prawne nie opracowały powszechnie przyjętej definicji partii. Wskazano zwłaszcza na odmienności w definicjach partii przyjmowanych na kolejnych etapach ich rozwoju. Wśród podejść stosowanych do badania partii omówionych w rozdziale pierwszym, oprócz podstawowych orientacji (strukturalnej, funkcjonalnej oraz teorii racjonalnego wyboru) zwrócono uwagę na koncepcję traktowania partii jak organizacji wielopoziomowych. Zaprezentowano również siatkę analityczną stosowaną do badania partii w złożonych systemach politycznych.

W rozdziale drugim dokonano charakterystyki dotychczasowego rozwoju europartii oraz wpływających na niego czynników dowodząc, że kluczowe znaczenie miało w tym zakresie przyjmowanie na szczeblu europejskim określonych przepisów prawnych poświęconych bezpośrednio lub pośrednio europartiom. W rozdziale trzecim rozważania terminologiczne z rozdziału pierwszego odniesiono do ustaleń dotyczących europartii zawartych w rozdziale drugim. Szczególną uwagę zwrócono na możliwość badania wspomnianych organizacji z zastosowaniem koncepcji stosowanych do analizy struktur partii w systemach wielopoziomowych o charakterze państw (integracja wertykalna, autonomia oraz wpływ struktur niższego na szczebla na wyższy). Przedstawiono możliwość badania europartii zarówno jako dodatkowych płaszczyzn aktywności partii krajowych jak i samodzielnych aktorów politycznych. W pracy zdecydowano się na przyjęcie tej drugiej perspektywy, co znajduje odzwierciedlenie w dalszych rozdziałach. W rozdziale tym zwrócono również uwagę, że do określenia relacji pomiędzy krajowymi oraz europejskimi strukturami partii przydatne mogą być także ustalenia poczynione przez badaczy europeizacji partii, zwłaszcza w tym jej aspekcie, który dotyczy oddziaływania poziomu europejskiego na krajowy (*top-down*). Może to pomóc w odpowiedzi na

pytanie czy członkostwo partii krajowych w europartiach prowadzi do ograniczenia ich autonomii.

Druga część monografii obejmuje analizę struktur oraz funkcji wypełnianych przez europartie traktowane jak organizacje wielopoziomowe. Rozdział czwarty stanowi bazę do rozważań prowadzonych w kolejnych, zgromadzono i uporządkowano w nim obszerny materiał faktograficzny. W oparciu o statuty i inne powiązane z nimi dokumenty partyjne dokonano komparatystyki rozwiązań w zakresie członkostwa jak również struktur organizacyjnych analizowanych europartii. Organizacje te przewidują w swoich statutach różne rodzaje członkostwa. W celu uporządkowania wyróżniono członkostwo: zbiorowe (przyznawane partiom i organizacjom), indywidualne (przyznawane osobom fizycznym, w niektórych europartiach ograniczone do wyróżnionych kategorii osób) oraz wielopoziomowe, przez które rozumie się uznawanie za członków europartii wszystkich osób należących do krajowych partii członkowskich, które współtworzą daną organizację. Z kolei w celu uporządkowania kwestii związanych z organami europartii podzielono je na decyzyjne, kierowniczo-wykonawcze oraz kierownicze. Takie uporządkowanie pozwoliło na komparastykę członkostwa i struktur organizacyjnych trzynastu partii europejskich oraz ich pogrupowanie według podobieństwa stosowanych rozwiązań.

W rozdziale piątym, opierającym się w dużej mierze na ustaleniach poczynionych w poprzednim, skoncentrowano się na określeniu relacji między krajowym oraz europejskim poziomem struktur. Wykorzystano przy tym wspomniane już koncepcje stosowane do badania partii wielopoziomowych w federacjach i innych złożonych systemach politycznych: integrację wertykalną, wpływ oraz autonomię struktur niższego szczebla. Z uwagi na specyficzne uwarunkowania instytucjonalne, jakie stwarza europejski kontekst polityczny, dokonano odmiennej operacjonalizacji przyjętych wskaźników. Integracja wertykalna oznacza zakres powiązań, współzależności i współpracy pomiędzy strukturami partyjnymi na różnych szczeblach. Jej wskaźniki to: formalne uznanie partii krajowych za składniki europartii, posiadanie wspólnego członkostwa oraz wspólnej struktury zarządzania. Wpływ określa poziom kontroli sprawowanej przez partie krajowe nad procesem zarządzania europartią. Określono go za pomocą następujących wskaźników: stopień zdominowania organów europartii przez przedstawicieli partii krajowych oraz sposób podejmowania w nich decyzji. Autonomię struktur krajowych od europejskich przedstawiono na podstawie odnośnych przepisów statutowych

europartii, które ją gwarantują oraz ewentualnie przewidują możliwość jej ograniczania. Zbadanie rzeczywistego ograniczenia autonomii partii krajowych na skutek ich członkostwa w europartiach wymagałoby badania partii w każdym z 28 państw członkowskich, co wykracza poza ramy prowadzonych badań, stąd ukazano jedynie ogólne obszary możliwych oddziaływań.

W rozdziale szóstym analizie poddano funkcje europartii, wykorzystano przy tym klasyczne już niemal w teorii partii podejście, zgodnie z którym partie polityczne aktywne są zwłaszcza w trzech obszarach, realizując funkcję społeczną, rządzenia oraz organizacyjną. Starano się określić, którym strukturom europartii – europejskim czy krajowym powierzono działanie w każdym z wyróżnionych obszarów oraz w jaki sposób realizują swoje zadania. Przedstawiono także funkcje wykonywane przez europartie z racji ich ponadnarodowego charakteru, a mianowicie – organizowanie współpracy krajowych partii politycznych oraz socjalizację partii z nowych państw członkowskich UE.

W zakończeniu zawarto wnioski wyciągnięte w oparciu o ustalenia poczynione w całości monografii. Odniesiono się w szczególności do postawionych we wprowadzeniu hipotez badawczych. Wobec dużej różnorodności istniejących definicji partii oraz podejść w badaniach nad partiami trudno jednoznacznie odpowiedzieć czy istniejące europejskie organizacje można uznać za partie polityczne (hipoteza 1). Biorąc pod uwagę dokonującą się ewolucję partii oraz podążające w ślad za nią zmiany w zakresie definiowania, skonstatowano, że za partię należy uznać ugrupowanie posiadające cechy charakterystyczne dla organizacji uznawanych w danym czasie za partie. Zważywszy, że mamy współcześnie do czynienia ze słabnącymi powiązaniem partii ze społeczeństwem oraz ściślejszym ich powiązaniem z państwem, spadkiem członkostwa oraz wzrostem znaczenia elit partyjnych, można stwierdzić, że europartie nie odbiegają znacząco od tego obrazu.

O ile zastosowanie orientacji funkcjonalnej prowadzi do sceptycyzmu co do uznania europejskich organizacji za partie, ponieważ tylko w ograniczonym zakresie realizują funkcję społeczną oraz rządzenia, to orientacja strukturalna pozwala na większy optymizm, bowiem omawiane tu organizacje partii są podmiotami aktywnymi we wszystkich obszarach tradycyjnie przypisywanych partiom (*party on the ground, party in public office, party in central office*), nawet jeżeli w żadnym z nich ich rola nie jest dominująca. To właśnie odróżnia je od innych organizacji, grup nacisku czy lobbingu. Wracając do orientacji funkcjonalnej warto przypomnieć, że współcześnie jest ona poddawana krytyce, zwraca się w szczególności uwagę, że również

krajowe partie polityczne nie wypełniają wielu funkcji wymienianych w tradycyjnych katalogach, lub wypełniają je tylko w niewielkim zakresie, a mimo to nikt nie odmawia im miana partii. Najbardziej adekwatne do badania europartii jest podejście traktujące je jak organizacje wielopoziomowe, pozwala bowiem nie tylko wskazać w jakich obszarach są one aktywne, ale także które struktury – krajowe czy europejskie podejmują poszczególne rodzaje aktywności.

W rozprawie udało się potwierdzić, że spośród czynników wpływających na genezę oraz rozwój europartii, ważna rola przypada przepisom prawnym poświęconym bezpośrednio lub pośrednio tym organizacjom (hipoteza 2). Sytuacja wygląda inaczej niż w państwach Europy Zachodniej, gdzie partie polityczne powstały na długo zanim przyjęto pierwsze przepisy regulujące ich aktywność. Powstawanie europartii przypomina bardziej procesy zachodzące w Europie Środkowo-Wschodniej polegające na tworzeniu partii politycznych równoległe z przepisami regulującymi ich aktywność, a nawet z uprzednim przyjmowaniem przepisów prawnych w tym zakresie, które miały zachęcić do zakładania partii. Za bezpośrednią przyczynę utworzenia transnarodowych federacji partii, uważanych za poprzedniczki europartii, można uznać podjęcie decyzji o przeprowadzeniu bezpośrednich wyborów do Parlamentu Europejskiego oraz przyjęcie aktu regulującego podstawowe zasady tych elekcji. Drugim ważnym impulsem była dokonana w 1992 roku „konstytucjonalizacja” europartii polegająca na włączeniu do prawa traktatowego tzw. artykułu partyjnego określającego rolę „partii politycznych na poziomie europejskim”. Kolejne kroki to przyjęcie w 2003 roku rozporządzenia regulującego status oraz finansowanie europartii oraz jego nowelizacja w 2007 roku umożliwiająca między innymi tworzenie przy europartiach tzw. eurofundacji. Każde ze wspomnianych działań pociągało za sobą reakcje ze strony partii politycznych, które podejmowały wysiłki organizacyjne, aby dostosować się do nowych warunków. Przepisy prawne były więc w dużej mierze siłą sprawczą przyczyniającą się do powstania i ewolucji europartii. Aczkolwiek poszczególne rodziny partyjne różnie na nie odpowiedziały uwzględniając swoje wcześniejsze doświadczenia, zwłaszcza w zakresie organizowania międzynarodowej współpracy.

Europartie działają wprawdzie w oparciu o te same przepisy prawne, niemniej jednak nie wypracowały jednolitego modelu organizacyjnego, wręcz przeciwnie, można mówić o stosowaniu różnych rozwiązań w tym zakresie. Różnice pojawiają się także w odniesieniu do relacji pomiędzy partiami krajowymi oraz strukturami szczebla europejskiego (hipoteza 3). W oparciu o przeprowadzone badania stwierdzono, że za najbardziej zintegrowane wertykalnie

europartie (poziom transnarodowości, wielopoziomowe członkostwo, włączenie przedstawicieli wszystkich partii członkowskich do organów kierowniczo-wykonawczych europartii), w których partie krajowe zachowują najsilniejszy wpływ (silna reprezentacja partii krajowych w głównych organach europartii, dążenie do podejmowania decyzji w oparciu o zasadę jedności) należy uznać Partię Europejskich Socjalistów oraz Partię Europejskiej Lewicy. Wspomniane ugrupowania są tworzone na bazie struktur krajowych, które zachowują w nich dominującą pozycję. Zważywszy na fakt, że oba mają charakter lewicowy, można wysunąć hipotezę do dalszych badań, jakoby charakter relacji pomiędzy krajowym oraz europejskim poziomem struktur determinowany był obliczem ideowo-programowym partii. Warto również zwrócić uwagę na fakt, że dwie europartie, które osiągnęły najwyższy poziom transnarodowości – Partia Europejskich Socjalistów oraz Europejska Partia Ludowa budują swoje struktury w odmienny sposób. Podczas gdy pierwsza opiera się na partiach krajowych, a jej organy bazują na przedstawicielach tych partii, druga w większym stopniu odrywa się od nich włączając do swoich organów licznych przedstawicieli partii w strukturach władzy. Europejska Partia Ludowa uznana została za jedyną europartię, w której wpływ partii krajowych określono jako średni, w pozostałych został on uznany za silny lub bardzo silny.

O ile początkowo spodziewano się, że poziomem dominującym we wzajemnych relacjach pomiędzy strukturami partii jest szczebel krajowy (hipoteza 4), badania wykazały, iż mamy tu do czynienia z dużym zróżnicowaniem. Występuje ono nie tylko między europartiami, ale także w obrębie poszczególnych ugrupowań w zależności od rodzaju podejmowanej aktywności. Na płaszczyźnie wyborczej przewaga należy do struktur krajowych, a europejskie pełnią jedynie rolę wspomagającą, natomiast funkcja rządu realizowana jest zarówno przez struktury europejskie jak i krajowe. W trakcie podejmowania decyzji na szczeblu międzyrządowym (Rada UE, Rada Europejska) dużą rolę odgrywają krajowe struktury partyjne, a znaczenie europartii polega jedynie na koordynowaniu ich działań (na przykład za pomocą szczytów partyjnych), ale gdy decydują organy ponadnarodowe (Komisja Europejska, a zwłaszcza Parlament Europejski) większe możliwości oddziaływania mają struktury europejskie.

Traktowanie europartii jak organizacji wielopoziomowych pozwala na nowe spojrzenie na ten dynamiczny przedmiot badań. Wychodzi ono naprzeciw często głoszonym poglądom, że rozwój europartii musi polegać na ich oderwaniu się od partii krajowych i ograniczeniu roli tych ostatnich. Wielopoziomowość Unii Europejskiej oraz rozproszenie procesu podejmowania

decyzji powodują, że tylko partie posiadające struktury na różnych szczeblach są w stanie włączyć się we wszystkie etapy tego procesu, a tym samym zwiększyć swoje oddziaływanie na przyjmowane rozstrzygnięcia. W dalszym rozwoju europartii problemem wydaje się więc nie tyle opór ze strony partii krajowych przeciwko przekazywaniu pewnych zadań strukturom europejskim, bo to często nie jest potrzebne, ale przede wszystkim niewystarczająca aktywność partii krajowych w nowych obszarach ich działań związanych z procesami integracji europejskiej na przykład w zakresie mobilizowania elektoratu przed wyborami do Parlamentu Europejskiego.

Badania prezentowane w monografii są pierwszymi, które obejmują wszystkie istniejące europartie, zarówno warstwa deskryptywna jak i poczynione w pracy ustalenia dotyczące relacji pomiędzy partiami krajowymi oraz europartiami przyczyniają się do lepszego zrozumienia tych powiązań. Zastosowanie wielopoziomowej perspektywy umożliwiło wyjście poza statyczny opis struktur partii i ukazanie dynamiki zachodzących w nich relacji, zerwało też z dominującym w nauce trendem traktowania europartii jak jednolitych aktorów politycznych, którzy w dodatku dążą do realizacji określonego modelu rozwoju. Poczynione tu ustalenia otwierają pole do dalszych analiz poświęconych na przykład wpływowi jaki oblicze ideowe europartii wywiera na ich strukturę wewnętrzną, a w szczególności relacje pomiędzy poziomem krajowym oraz europejskim, a także badań nad procesami instytucjonalizacji socjologicznej czy zagadnieniem istnienia systemu partyjnego na poziomie europejskim.

Prowadzenie badań nad wielopoziomowością europartii możliwe było w dużej mierze dzięki grantowi własnemu Narodowego Centrum Nauki (DEC-2011/01/B/HS5/00965) pt. *Europejskie partie polityczne jako struktury wielopoziomowe* realizowanemu w latach 2011-2014. W ramach grantu miałam możliwość przeprowadzenia kwerend w zagranicznych ośrodkach, zwłaszcza bibliotece Europejskiego Instytutu Uniwersyteckiego w Fiesole w 2012 roku oraz w bibliotekach w Berlinie w 2013 roku, mogłam także uczestniczyć w znaczących konferencjach krajowych i międzynarodowych. Dzięki temu otrzymałam szansę systematycznego prezentowania i konsultowania wyników swoich badań ze znawcami problematyki europartii oraz podejścia wielopoziomowego.

Warto w tym kontekście zwrócić uwagę zwłaszcza na mój udział w międzynarodowym Kongresie Szwajcarskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (*Swiss Polityce Science Association*) zorganizowanym przy współudziale Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu w Zurychu (Zurych, 31 stycznia – 1 lutego 2013 roku). W specjalistycznej sesji: *Multi-level Party*

Organisations: Examining the Role of Political Parties in Federal and Decentralised Political Systems, która zgromadziła europejskich specjalistów zajmujących się problematyką wielopoziomowości struktur partyjnych (m. in. Kris Deschouwer, Klaus Detterbeck, Elodie Fabre, Øivind Bratberg), wygłosiłam referat: *European Political Parties as Multi-level Structures*. Dyskusje prowadzone w trakcie Kongresu jak również późniejsze kontakty z jego uczestnikami okazały się niezwykle cenne przy nadaniu mojej pracy ostatecznego kształtu.

Za wartościowy uważam również mój udział w kilku innych znaczących konferencjach, na których mogłam prezentować cząstkowe wyniki swoich badań. Warto wśród nich wymienić zwłaszcza następujące:

- Konferencję naukową: *Nowe strategie na nowy wiek. Granice i możliwości integracji regionalnych i globalnych*, zorganizowaną przez Katedrę Teorii i Strategii Stosunków Międzynarodowych w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ, Kraków 19-20 kwietnia 2012 roku, w trakcie której wygłosiłam referat: *Procesy integracji partii politycznych na płaszczyźnie europejskiej. Europartie – stan obecny i perspektywy rozwoju*.
- II Ogólnopolski Kongres Politologii: *Polska i Europa wobec wyzwań współczesnego świata*, zorganizowany przez Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań 19-21 września 2012 roku, w trakcie którego wygłosiłam dwa referaty: *Instytucja członkostwa w europejskich partiach politycznych* oraz *Wielopoziomowość struktur partyjnych jako rezultat procesów integracji europejskiej i decentralizacji*.
- Ogólnopolską konferencję naukową: *Wielopoziomowe zarządzanie w Unii Europejskiej. Implikacje dla procesów europeizacji*, zorganizowaną przez Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 22-23 maja 2013 roku, w trakcie której wygłosiłam referat: *Europartie w wielopoziomowym systemie politycznym Unii Europejskiej*.
- Międzynarodową konferencję naukową: „*Quo vadis Europa?*” *Integrująca się Europa w procesie zmian*, zorganizowaną przez Instytut Europeistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 19-20 września 2013 roku, z referatem: *Integracja wertykalna wielopoziomowych struktur europejskich partii politycznych*.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych

Prezentowana tu monografia przedstawiona jako główne osiągnięcie naukowo-badawcze stanowi zwieńczenie wieloletnich eksploracji poświęconych partiom politycznym. Jej napisanie było możliwe jedynie dzięki wcześniej prowadzonym badaniom, które pozwoliły na poznanie teorii partii, stworzenie niezbędnego warsztatu badawczego oraz zdobycie wiedzy potrzebnej do analizowania złożonego zagadnienia, jakim jest wielopoziomowość europartii. Prześledzenie wcześniejszych moich publikacji pozwoli na ukazanie drogi, jaką dotychczas przeszedłam w swoich poszukiwaniach naukowych, których zwieńczeniem jest monografia o europartiach.

Moje zainteresowania badawcze koncertują się przede wszystkim na partiach politycznych w różnych aspektach. Można wyróżnić w nich cztery podstawowe nurty: 1) badania poświęcone współpracy partii politycznych na arenie międzynarodowej oraz organizacjom partii politycznych, w tym grupom politycznym w Parlamencie Europejskim i pozaparlamentarnym europartiom; 2) badania odnoszące się do polskich partii politycznych, a w szczególności ich struktur; 3) badania związane ze zmianami, jakie zachodzą we współczesnych partiach politycznych pod wpływem procesów globalizacji, europeizacji, regionalizacji i dewolucji; 4) badania partii i systemów partyjnym w poszczególnych systemach politycznych. Wyniki prowadzonych analiz prezentowane były w monografiach, artykułach oraz referatach wygłaszanych podczas konferencji naukowych, których szczegółowe spisy zawarto w: *Wykazie publikacji* (załącznik 4) oraz *Wykazie opublikowanych prac naukowych oraz informacji o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki* (załącznik 6).

Pierwszy obszar moich dociekań naukowych obejmuje współpracę organizowaną na arenie międzynarodowej przez partie chrześcijańsko-demokratyczne i konserwatywne oraz jej instytucjonalizację w postaci takich organizacji jak Europejska Unia Demokratyczna oraz Międzynarodowa Unia Demokratyczna. Pierwszej ze wspomnianych organizacji poświęcono monografię: *Europejska Unia Demokratyczna, czyli o współpracy partii chrześcijańsko-demokratycznych i konserwatywnych*, która stanowi poprawioną i uzupełnioną wersję doktoratu. Druga organizacja przedstawiona została w postaci rozdziału: *Międzynarodowa Unia Demokratyczna (międzynarodówka konserwatywna)* w monografii poświęconej międzynarodowym organizacjom partii.

Powyższa problematyka była poruszana także w kilku innych opracowaniach, które ogniskują się wokół skomplikowanych relacji pomiędzy partiami chrześcijańsko-

demokratycznymi i konserwatywnymi na płaszczyźnie europejskiej: przyczynach początkowej nieufności, powodach nawiązywania współpracy oraz problemach, które nie pozwalają na zjednoczenie obozu partii centroprawicowych na arenie europejskiej. W tym kontekście chciałabym wskazać na następujące publikacje: *"From Mistrust to Cooperation". Relations between the Christian Democratic and Conservative Parties at the European Level in the 1970s-1990s*; *Koncepcje integracji europejskiej w programach partii chrześcijańsko-demokratycznych i konserwatywnych*; *Zbliżenie partii chrześcijańsko-demokratycznych i konserwatywnych w kontekście polityki europejskiej (EPP, EDU)*. Współpracy partii konserwatywnych został poświęcony także tekst: *Dwubiegunowa wizja świata w doktrynie międzynarodowych organizacji partii konserwatywnych (EDU, IDU) przed i po upadku komunizmu*.

W nurcie tym umieszczono również prace poświęcone grupom politycznym w Parlamencie Europejskim oraz rozważaniom na temat pozaparlamentarnych europartii, ich instytucjonalizacji prawnej oraz rodzącego się systemu partyjnego. Obrazują one ewolucję, jaką przeszły moje badania poświęcone funkcjonowaniu partii politycznych w europejskiej przestrzeni politycznej. Warto w tym kontekście wymienić następujące opracowania: *Prawna instytucjonalizacja partii politycznych na poziomie europejskim*; *Rozwój historyczny grup politycznych w Parlamencie Europejskim oraz skład polityczny Parlamentu szóstej kadencji (2004-2009)*, *Grupy polityczne w Parlamencie Europejskim VI kadencji (2004-2009) oraz udział w nich polskich delegacji narodowych*; *Zasady tworzenia grup politycznych w Parlamencie Europejskim ze szczególnym uwzględnieniem tzw. frakcji technicznych*; *„Partie polityczne na poziomie europejskim” – stan obecny i perspektywy rozwoju*; *Zagadnienie istnienia europejskiego systemu partyjnego – rozważania terminologiczne*; *Czy europartiom potrzebni są członkowie indywidualni? Instytucja członkostwa w europejskich partiach politycznych*; *Partie polityczne w wielopoziomym systemie Unii Europejskiej*.

Drugi ze wspomnianych nurtów badań odnosi się do polskich partii politycznych, a w szczególności ich struktur. Prowadzenie wspomnianych badań było możliwe w dużej mierze dzięki zespołowemu grantowi Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego realizowanemu w latach 2007-2009 (Nr NN 116 1322 33) pod kierownictwem dr hab. Katarzyny Sobolewskiej-Mysłik, prof. UP w Krakowie, w którym byłam – obok dr. Piotra Borowca – jednym z wykonawców. Prowadzone badania opierały się na badaniach statutów polskich partii politycznych jak również na ankietach przeprowadzonych wśród członków polskich partii,

działających na różnych szczeblach ich struktur. Były to pierwsze w Polsce kompleksowe badania poświęcone temu zagadnieniu, a ich wyniki cieszą się dużym zainteresowaniem w polskim środowisku politologicznym, o czym świadczą liczne cytowania publikacji napisanych w ramach grantu. Analizowano zagadnienia związane z członkostwem, podstawową jednostką organizacyjną partii, strukturami średniego i centralnego szczebla, a więc struktury partii w układzie poziomym, jak również najważniejsze obszary funkcjonowania partii (wybór lidera, selekcja kandydatów, tworzenie programów) w ujęciu pionowym – przekrojowo poprzez całą strukturę partyjną próbując ustalić, jaką rolę odgrywają poszczególne poziomy w zakresie ich realizacji. Uzyskane wyniki badań odnoszono do znanych w teorii partii modeli organizacyjnych.

Wyniki prowadzonych badań zostały zaprezentowane w monografii pod tytułem: *Struktury organizacyjne polskich partii politycznych*. W ramach grantu przygotowano również kilka innych opracowań naukowych: *Członkostwo w polskich partiach politycznych*; *Przywódstwo w polskich partiach politycznych w świetle analizy struktury i charakteru naczelnych władz partyjnych*; *Od centralizacji do demokratyzacji – struktura organizacyjna Platformy Obywatelskiej RP*. Po zakończeniu grantu rezultatem moich dalszych badań nad strukturami partii była praca: *Struktury organizacyjne Polskiego Stronnictwa Ludowego oraz Samoobrony RP na tle teoretycznych modeli partii* opublikowana w formie rozdziału w pracy zbiorowej.

W nurcie badań nad polskimi partiami mieści się także monografia: *Kraków polityczny 2005. Rzecz o partiach i wyborach*, którą współredagowałam razem z dr. Piotrem Borowcem. W studium przedstawiono ugrupowania obecne na polskiej scenie politycznej w 2005 roku, szczególną uwagę zwracając na krakowskie struktury prezentowanych partii oraz ich udział w wyborach. Książka stanowi obraz polskich partii politycznych i ich zmagania wyborczych w roku, w którym mieliśmy do czynienia z elekcją parlamentarną i prezydencką. Rozdziałom prezentującym poszczególne partie nadano podobną strukturę rozważając w każdym z nich: genezę i historię partii, jej program, strukturę wewnętrzną i organizację, powiązaną z partią młodzieżówką, funkcjonowanie partii oraz udział w wyborach w 2005 roku w Krakowie i Małopolsce. Oprócz prac redakcyjnych przygotowałam również jeden z rozdziałów wprowadzających poświęcony prawnej instytucjonalizacji partii: *Ramy prawne określające działalność partii politycznych w Polsce*.

Trzeci ze wspomnianych nurtów badań dotyczy zmian, jakie zachodzą we współczesnych partiach politycznych pod wpływem procesów globalizacji, europeizacji, regionalizacji

i dewolucji. Przedstawiając wpływ globalizacji zwróciłam uwagę na przekształcenia zachodzące w programach i strukturach partii, co znalazło odzwierciedlenie w rozdziale: *Wpływ procesów globalizacji na partie polityczne* umieszczonym w monografii poświęconej globalizacji. Kontynuacja badań na ten temat zaowocowała przygotowaniem kolejnego opracowania: *Zmiany w programach i strukturach partii politycznych pod wpływem globalizacji. Novum* w porównaniu z poprzednim polega na podjęciu próby ustalenia czy stosunek, jaki partie zajmują wobec globalizacji, jest pochodną przyjmowanych przez nie strategii rządowych (*office-seeking*) czy konsekwencją ogólnych założeń ideowo-programowych (*policy-seeking*).

Wyrazem moich zainteresowań europeizacją partii politycznych są dwa teksty poświęcone temu zagadnieniu. W pierwszym: *Europeizacja partii i systemów partyjnych w Europie Środkowo-Wschodniej – zarys problematyki* zwróciłam uwagę na wpływ, jaki integracja europejska wywiera na partie i systemy partyjne w tzw. „nowej Europie” odwołując się do klasycznych w tym zakresie koncepcji Roberta Ladrecha oraz Petera Maira. Drugi tekst: *Europeizacja partii politycznych reprezentujących interesy nacjonalistyczne, regionalne i etnoregionalne w „starej” i „nowej” Europie* poświęcony został europeizacji partii regionalnych i partii mniejszości narodowych. Przedstawiono w nim między innymi stosunek wspomnianych partii do integracji europejskiej oraz jego determinanty, nawiązywanie współpracy na płaszczyźnie europejskiej oraz jej instytucjonalizację w postaci europartii – Wolne Przymierze Europejskie oraz frakcji w Parlamencie Europejskim współtworzonej z ugrupowaniami ekologicznymi.

Wpływowi, jaki na partie polityczne wywierają z jednej strony procesy integracji europejskiej, a z drugiej decentralizacja i regionalizacja struktur państwa poświęcono tekst: *Wielopoziomowość struktur partyjnych jako rezultat procesów decentralizacji oraz integracji europejskiej*. Zwrócono w nim uwagę na fakt, że w związku ze wspomnianymi procesami, tradycyjne postrzeganie partii jako podmiotów aktywnych wyłącznie na arenie krajowej staje się w dużej mierze nieadekwatne do rzeczywistości. Wzmacnianie regionalnych struktur państwa oraz unijnego poziomu zarządzania, a zwłaszcza parlamentów czy zgromadzeń regionalnych oraz Parlamentu Europejskiego powodują zwiększone zapotrzebowanie na działanie i umacnianie struktur partyjnych na tych szczeblach. Kolejne opracowanie poświęcono wyzwaniom, jakie stanowią dla struktur partyjnych procesy dewolucji władzy w Wielkiej Brytanii: *Wpływ dewolucji na brytyjskie partie polityczne ze szczególnym uwzględnieniem zmian zachodzących*

w *Szkocji*. Skoncentrowano się w nim na tym, jak ogólnopaństwowe partie przystosowały się do wielopoziomowej rywalizacji wyborczej (selekcja kandydatów, przyjmowane strategie wyborcze) oraz na strategiach rządowych. Ukazano napięcia będące rezultatem wielopoziomowej rywalizacji oraz sposoby ich rozwiązywania.

Czwartym wymienionym wyżej obszarem moich badań są partie i systemy partyjne poszczególnych państw. Szczególnym osiągnięciem w tym zakresie jest przygotowanie pod moją redakcją książki: *Systemy partyjne państw Unii Europejskiej* stanowiącej przegląd systemów partyjnych 27 państw członkowskich Unii Europejskiej (bez Chorwacji, która nie należała wówczas do UE). Jeden z rozdziałów poświęcono również rodzącemu się europejskiemu systemowi partyjnemu. Warto podkreślić fakt, że wszystkie rozdziały przygotowane zostały według takiego samego opracowanego przeze mnie schematu, który obejmuje: uwarunkowania systemu partyjnego (historyczne, prawne, systemowe) oraz charakterystykę współczesnego systemu, przy czym uwaga skupiona została na partiach parlamentarnych oraz ich udziale w rządzeniu krajem. Warto dodać, że oprócz przygotowania koncepcji książki, skompletowania zespołu badaczy pracujących nad poszczególnymi rozdziałami i prac redakcyjnych nad całością, jestem też autorką wprowadzenia oraz wybranych rozdziałów – poświęconych systemom partyjnym: Austrii, Portugalii oraz partiom w Unii Europejskiej.

W obrębie tego bloku można również umieścić dwa artykuły poświęcone szwajcarskim partiom politycznym, relacjom pomiędzy nimi oraz ich wpływowi na tworzenie rządu w Konfederacji Szwajcarskiej oraz zmianom, jakie zachodzą w tym zakresie w ostatnich latach: *Zasady zmiany rządu w Konfederacji Szwajcarskiej; Przekształcenia w obrębie szwajcarskiej „magicznej formuły” na początku XXI wieku w kontekście demokracji konsensualnej*. O ile w pierwszym skoncentrowano się na historycznych przekształceniach w zakresie tworzenia rządu i jego składu partyjnego począwszy od połowy XIX wieku i zmianie odnośnych regulacji prawnych; drugi stanowi analizę politologiczną – umieszcza szwajcarskie partie w kontekście demokracji konsensualnej, wyjaśniając między innymi przyczyny fiaska istnienia opozycji parlamentarnej, jaka pojawiła się w Konfederacji Szwajcarskiej w 2008 roku.

* * *

Swoje osiągnięcia naukowo-badawcze prezentowałam na licznych konferencjach naukowych – krajowych i międzynarodowych, biorąc w ten sposób czynny udział w życiu

naukowym, w tym w dyskusjach poświęconych współczesnym trendom w rozwoju partii politycznych. Angażowałam się również w prace eksperckie oraz popularyzację nauki w postaci wykładów otwartych dla różnych grup odbiorców na przykład studenckich kół naukowych czy studentów Jagiellońskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Brałam również udział w radiowych programach publicystycznych poświęconych problematyce europartii oraz wyborów do Parlamentu Europejskiego. Ponadto stale współpracuję z Instytutem Integracji Europejskiej (Instytut Kościuszki) w Krakowie w charakterze eksperta. Moja wiedza z zakresu europartii została również doceniona poprzez powierzenie mi przez Departament Polityki Europejskiej Ministerstwa Spraw Zagranicznych opracowania ekspertyzy dotyczącej implikacji wejścia w życie nowego rozporządzenia o europartiach, nad którym trwały prace oraz zaproszenie mnie do dyskusji z ekspertami MSZ na temat stanowiska Polski w tym zakresie. Docenieniem moich starań naukowych były przyznawane mi granty m. in. Narodowego Centrum Nauki, Fundacji Adenauera, czy zagranicznych uniwersytetów finansujących mój udział w konferencjach międzynarodowych.

Wyniki swoich badań wykorzystywałam również w prowadzonej bogatej działalności dydaktycznej, na którą składa się kilkanaście różnych kursów prowadzonych w formie wykładów, konwersatoriów, ćwiczeń oraz proseminariów magisterskich i seminariów licencjackich. Część prowadzonych zajęć to przedmioty podstawowe, pozostałe mają charakter autorskich kursów prowadzonych w oparciu o wyniki moich badań (na przykład: *Partie polityczne na poziomie europejskim; Współczesne struktury partii politycznych w Polsce*). Byłam opiekunem naukowym (promotorem) ponad stu licencjuszy oraz autorem blisko osiemdziesięciu recenzji prac magisterskich i licencjackich. Swoją pracę naukową i dydaktyczną łączyłam z działalnością organizacyjną w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych pełniąc funkcje kierownika studiów podyplomowych w zakresie wiedzy o społeczeństwie, sekretarza Komisji Rekrutacyjnej na kierunku Stosunki Międzynarodowe. Byłam również przedstawicielem młodszych pracowników naukowych w Radzie wspomnianego Instytutu oraz w Radzie Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ.

Szczegółowe informacje na temat wspomnianych tu działań zostały zawarte w *Wykazie opublikowanych prac naukowych oraz informacji o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki* (załącznik 6).

Beata Kowalczyk-Góral